

Када је 1821. године тадашњи државни секретар а каснији председник САД Џон Квинси Адамс указивао Америци како «она неће ићи у свет у потеру за неманима које треба уништити» [

[1\]](#)

, његово упозорење се односило и на спољнополитичко понашање, али и на слутње о менталитетском наличју тада младе демократске нације. Способност свођења сложене стварности на поједностављене супротности у моралистичком кључу (просветитељски «бинарни модел»), самоубеђеност у сопствену исправност и старозаветни талионски приступ «разрачунавања са злом», у америчком случају нераскидиво су испреплетени. Америка као светионик, «град на Гори», и Америка као крсташ - никада се нису могли одвојити, као ни њен идеализам од реалистичке жудње за моћи. Оба лица Америке су желела да деле правду и охоло се, као узор другима, узносе својом праведношћу. Оба су хтела да усреће свет и оба су, на иоле озбиљније опирање њиховим усређитељским напорима – прибегавала одмазди.

Осветничка «потера за неманима» није изузетак који се приписује Бушовој администрацији и њеном унилатерализму [\[2\]](#) под покрићем «рата против терора». Почело је са Џефресоновим убеђењем да постоји један систем етичких норми који се примењује и на људе и на државе чији је Америка апсолутни поседник. Развиле се вилсонизанским идеализмом који је уз декламације типа «Ову земљу смо устројили тако да људи у њој буду слободни, али ту идеју и тај циљ нисмо ограничили само на Америку, те ћемо сада ослободити све људе. Када то не бисмо чинили, слава Америке би нестала, а њена снага би се осула» [\[3\]](#) стварао Лигу Народа. Уобличио се у Кенедијевим хладноратовским тирадама како су САД довољно јаке да «плате сваку цену, поднесу сваки терет» како би осигурале успостављање универзалне слободе. Убеђење о изабраности да се донесе добро свету било је у стопу праћено поривом за крсташким «ловом на монструме». Унилатерализам републиканске администрације само је, у својој нескривеној мешавини класичног реализма (тј. чињеница сопствене релативне надмоћи) и вилсонизанског либералног идеализма кроз једнострану извоз демократије и људских права

[\[4\]](#)

ову позицију радикализовао и монополизовао у односу на своје демократске следбенике.

У кључним историјским моментима «лов на немани» представљао је главни покретач америчког интервенционизма. Уз помоћ њега се кроз моралистички сентимент придобијало јавно мњење да изађе из изолационистичке летаргије; уз помоћ њега је вршена крсташка мобилизација. На крилима победа над «неманима» идеализам је добијао нове потврде сопствене моћи и нови подстицај компулзивног усређитељства

оних-који-знају-како (*know-how*). Попут каквог ригидног психолошког механизма, овај историјски образац лако је уочити. Након што «неман» изненада нападне моћног мада добронамерног «праведника» те му нанесе неоправдану штету, следи осветнички поход као тријумф «правде», пораз «немани» и поступно успостављање бољег и праведнијег света. Тако је и отпочет амерички империјални поход да «усрећи» свет: 1898. године брод «Мејн», упућен у Хавану да заштити тамошње америчке држављане, изненада је одлетео у ваздух. «Узроци експлозије остали су и до дана данашњег обавијени тајном, али је америчка јавност, без довољно разлога, сместа дошла до закључка да су за то одговорне шпанске власти, и «сетите се Мејна» [\[5\]](#) постала је парола присталица рата.» - вели незаобилазни ауторитет за америчку повест, британски историчар Хенри Паркс.

[\[6\]](#)

У одмазди која је представљала својеврсни «империјални деби» америчке поморске моћи изграђене по обрасцима адмирала Алфреда Махана, од шпанске «деспотске немани» ослобођене су не само Куба, већ и Порторико, као и пацифички Филипини и Гуам

[\[7\]](#)

Слично се десило и при уласку на европско ратно поприште у Првом светском рату. Потапање «Лузитаније», на којој је било и 128 америчких држављана, потпуно је преокренуло пацифистичко јавно мњење, до тада пуно презира према европској макијавелистичкој реалполитици која се заглибила у рововском безизлазу. Немачка прокламација неограниченог подморничког рата, Цимерманова нота и потапање бродова након 12. марта 1917. године били су, после «Лузитаније», само додатни, непосредни поводи за «први крсташки поход» САД на добоко завађени Стари континент. Бројчана и технолошка надмоћ полетних Јенкија очас је однела превагу, трајно претежући унутар већ поремећеног европског система баланса снага. Ситуација се, сем у детаљима, поновила 1941. године: поново је «морска неман», овај пут јапанска, изненадно и подмукло, прва напала. Перл Харбур је био, вишеструко увећан и преко потребан, Рузвелтов «Мејн» и «Лузитанија», окидач за «други крсташки поход». Овај пут, на развалинама ратом опустошене Европе и Далеког Истока, «потера за неманима» на светском мору је усталичила нову таласократску велесилу. Нешто више од пола века касније, после изненадног удара на «Куле близанце» 11. септембра 2001. године, историја која се, додуше, није завршила како је прокламовано у Фукојаминој либералној објави, показала је да може да се понови у новим издањима старог обрасца. Поново је неман ударила, поново је сентимент страсне освете постао погонско гориво за регионални интервенционизам који би коначно капитализовао победоносни а недовољно искоришћен исход Хладног рата. Коначно је добијен морални алиби за унилатерални интервенционизам који се не одева у хуманитарне мотиве заштите људских права у удаљеним међуетничким сукобима. Између Сциле и Харибде «сукоба цивилизација» и борбе са «осовином зла» у свету «краја идеологија», отпочео је нови лов на неман, на глобални тероризам - у Авганистану, Ираку и Пакистану, широм земљине кугле....

«Зовем се Исмаел...»

Недуго након 11. септембра, неким коментаторима запале су за око реченице којима је отпочињао Мелвилов роман «Моби Дик». Исмаел, наратор романа, своје одважно опредељење за укрцавање на китоловац на почетним страницама књиге у бљеску визије смешта између следећих вести:

«Величанствени борбени избори за председништво Сједињених Држава»

« Китоловно путовање неког Исмаела»

«Крвава битка у Авганистану» [\[8\]](#)

Готово истовремено, Едвард Саид, оснивач теорије постколонијализма, уочио је како су колективне страсти које су повеле империјалну силу (по први пут повређену код своје куће) у рат против терора, исте оне које несумњиво подсећају на капетан Ахавов лов на Моби Дика.

Многи су се нашли у чуду. Да ли је Мелвил био видовит? Да ли су почетне странице «Моби Дика» у литературу препаковано пророштво које указује на везу избора америчког председника, «лова на неман» и рата у Авганистану? Није ли Мелвил у свом роману толико дубоко заронио у колективно несвесно да је тек касније многим «пукло пред очима» и постало очигледно да је Буш, са својим борбеним покличима типа «Можеш бежати, али не и сакрити се» и опсесивним пуританским осветничким поривом за прогањањем Бин Ладена и Ал Каиде, заправо оваплоћење психологије капетана Ахава што неумитно вуче свој брод у пропаст? И како «Мелвилово пророштво» гледати касније, са безмало деценијске дистанце, када је за председника изабран Барак Обама који доводи до нове ескалације рата у Авганистану, а потеря за терористима се наставља и компликује све више? Као израз хераклитовског «карактера који је судбина»? Сва ова питања превиђају да је предвиђање по правилу, па тако и у литератури, израз *делатног саосећања*, и да су архетипске метафоре, а то потеря за китом зацело јесте, не само вишезначне, већ је и њихова асоцијативност многострука па

се и мноштво варираних, конкретних историјских израза и конкретних дешавања у њима аналошки препознају, нажалост или на срећу, пословично - тек након што се десе.

Свима је мање-више позната садржина «Моби Дика», засигурно једног од најважнијих романа целокупне западне књижевности. Потера мономанијакалног капетана без једне ноге за белим китом по Пацифику постала је цивилизацијско и опште добро и опште место. Мање је познато да писац Херман Мелвил, припадник осиромашеног средњег слоја који је у младости бродило јужним морима и своје авантуре преточио у романе (најпопуларније дело било му је «Тајпи», авантура о животу међу људоджерима на полинежанским острвима) за живота није добио признање за «Моби Дика». Његово животно дело је у време издавања (1851.) међу читалачком публиком нашло на неразумевање и неприхватање. Тешка и трагична тема, бројне филозофске запитаности, драмски дијалози и до тада непозната (а читалачким навикама бесмислена) структура романа – све су то биле «отежавајуће околности» које су учиниле да се величина «Моби Дика» препозна тек крајем двадесетих година прошлог века, када су САД, већ израсле у империју, стајале у сред до тада највеће економске кризе модерног капитализма. У откривању Мелвиловог капиталног дела појединачно највећу заслугу имао је Вилијам Фокнер који је сваком расположивом приликом исказивао своју фасцинацију «Моби Диком».

«Моби Дик» је ремек дело у сваком његовом аспекту. Садржина приче о епопеји китоловца «Пиквода» руковођеног капетаном Ахавом чија ће осветничка потера за Моби Диком, белим китом, одвести посаду брода у пропаст, представља романсирање прототипске авантуре о односу човека и природе као изразу људског трагања за знањем, својеврсну парафразу «гралске потраге» са изразито деструктивним, негативним набојем. Гоњени проклетством - прогонитељи проклетство и проналазе, а моћни бели кит (чија белина, симбол невиности, представља шокантни контраст његовој наводно природној «монструозности») као отелотворена природа, недокучива и потенцијално опасна, уништава своје нападаче и нестаје у морским дубинама.

Структура Мелвиловог романа била је читав век испред свог времена. Она је у целини изразито модерна и по форми и по намери да прича буде рефлексивна, самообјашњујућа. У облику својеврсног приручника китоловства, не само због поглавља која систематично обрађују китове и процес лова на њих, већ са намером да књига представљају целину која покушава да *систематски* обради тему лова на китове - да би се од тога на пола пута одустало (уз убеђење, како Мелвил каже, да ништа велико не може да се доврши, и захвалност Богу због тога) - роман «Моби Дик», и формом и садржајем, подрива концепт енциклопедије као суме рационалног знања

[9]

. Напуштањем књижевног текста као несавршеног концепта, скице, која свесно одбацује

просветитељски енциклопедизам услед разумске недокучивости природе као предмета проучавања/потраге, «Моби Дик» једним својим делом искорачује изван модерне епохе. Роман и енциклопедија тако стоје једно наспрам другог, супротстављени попут Моби Дика и капетана Ахава. Са једне стране - застрашујућа несазнатљивост и непредвидивост, тајанствена сила која, када се изазове, са лакоћом руши све пред собом; са друге - Ахавов опсесивни, херојски напор да се обухвати, апсолутизује свет на чији трон се, са крајњим напором воље, уздиже човек, онај човек који захтева затворену причу, одговор, знање које је идентитично моћи. Форма романа и његова садржина се кроз ово сучељавање поклапају, скицирајући у својој естетској несавршености трагичност теме коју је, као последицу демократског индивидуализма, предвидео још Алексис де Токвил у «Демократији у Америци» (1835) – ону о судбини човека обдареног талентима што се, ношен страстима и недоумицама, отуђио од своје земље и свог времена; који истрајно лута и, упркос незамисливим патњама, суочава се са природом, светом и – Богом.

Симболика «Моби Дика» је готово бескрајна. Ту су бројне библијске алегорије и називи, чија је значења (не заборавимо да су у 19. у САД све протестанске деноминације ревносно ишчитавале Свето Писмо и да су библијска имена и њихова зачења била неупоредиво блискија и познатија ондашњем просечном човеку него што су данас, рецимо, имена и значења пупуларних ликова и феномена масовне културе) Мелвил вешто уградио у своју причу. Исмаел, наратор, који лута светом као сироче и придружује се посади китоловца, носи име старозаветног ванбрачног сина Аврама и Агаре, Сарине Слушкиње. Старозаветног Исмаела је Аврам прогнао да лута пустињама; од њега су потекли Исмаилићани, тј. Арапи као семитски, побочни сродници народа Израиља. «Рахела», име брода која на крају романа спасава Исмаела који плута на изрезбареном мртвачком ковчегу [10], указује на једну од жена јеврејског праоца Јакова. Ахав је име старозаветног јеврејског краља који симболизује тајно отпадништво у многобоштво што одводи у пропаст.

[11] Однос капетана Ахава са Старбаком, његовим замеником, такође квекером, симболише унутрашњу душевну подвојеност, налик платоновском двопрегу са црним и белим коњем који сваки вуче на своју страну, где Ахав хрли напред вођен опсесијом, а Старбак покушава да га одврати, обузда и сведе на димензије рационалне користи [1]

[2]

. Ни име Ахавовог брода, «Пиквод», није случајно – тако се називало једно од индијанских племена на источној обали Америке, у данашњем Конектикату, које је међу првима било истребљено од стране пуританских колониста у 17. веку.

Централна симболика «Моби Дика» везана је за самог кита и лов на китове. Моби Дик, тајанствена, метафизичка морска грдосија, библијски реферише и на Левијатана, морско чудовиште из књиге о Јову, као и на «велику рибу» која је прогутала Јону, пророка што је бежећи од улоге коју му је наменио Бог, увео самог себе у још већу невољу.

Покушавајући да отпутује бродом, «гледајући да побегне од Бога на крај света» [13] и

тако избегне своју назначење «исповедања истине пред лицем неистине»

[14]

, Јону су његови сапутници морнари, сматрајући да им доноси несрећу, бацили са палубе у море. Према Старом Завету, тада га је прогутао кит, у чијој је утроби Јона боравио све док се није покајао. Тек након тога је, по Јахвеовој заповести, био избљуван на суву земљу. У том смислу је кит, топловодна животиња–сисар безопасна док је неко први не нападне, хиљадама година доживљаван као недокучиво биће које поседује силу што, када се пробуди, може да донесе казну онима који застрале.

Мелвил, поред библијских референци, указује на још један значај који је кит стекао у доба када је «Моби Дик» писан - у времену пуног напона индустријског друштва. Наиме, лов на китове био је једна од главних привредних грана у Новој Енглеској. Китово уље било је у време индустријализације предмет за широку потрошњу, па је овај морски створ био плански истребљиван ради добијања сировина, пре свега за уље за лампе. Као извор енергије, пре широке употребе нафте, кит и китово уље буквално је осветљавало свет. Лов на китове био је зато пример капиталистичке експлоатације живог света *par excellence*

који се у својој експанзији поклапао са идејом померања границе (*frontier*

) - доктрином ширења Сједињених Држава што ће их одвести у правцу поморског империјализма. Случајно или не, улога САД као поморске силе зачала се управо у вези са ловом на китове. Хаваји, први амерички прекоморски посед (који је тек касније постао савезна држава) анектиран је из разлога што је представљао главну базу на коју су амерички китоловци на Пацифику навраћали како би се опскрбили горивом. Због тога Мелвилова прича о лову на китове није тек алегорија, већ директно проницање природе настајуће империјалне силе. Чланови посаде «Пиквода», људи свих раса и религија, један су од првих наговештаја америчког «лонца за топљење» (*melting pot*

) и његове историјске мисије. Мултикултурног порекла а истргнути из њега, они плове светом у служби капиталистичке експанзије, предвођени трагичним Ахавом као оваполоћењем модерног индивидуализма у његовом прометејском подухвату супротстављања неумољивим силама самог универзума.

«...Сва су моја средства здрава, мој повод и циљ су луди.»

А ко је, у ствари, тај капетан Ахав? «Сјајан је, безбожан, што на Бога личи»- каже Мелвил- «Чудан је то човек, тај капетан Ахав, тако неки мисле, али је добар. О, ти ћеш га завоleti: не бој, се не бој... Ахав је изнад просечног. Био је у колецима, а био је и међу људождерима; навикао се и на чуда већа од таласа ...Његово је копље, хеј, најсмелије и најсигурније од свих. Он је Ахав, а древни Ахав, знаш и сам, био је крунисани краљ:» [15]

Управо такав Ахав, „један међу многима“ радикално је отеловљење западног индивидуума као великана. Он је спој авантуристе и предузетника који је завладао морима и колонијама, смео, способан, одважан – и трагичан.. Човек јединствен у целом једном народу, који постаје значајно, величанствено створење, саздано за племените трагедије.. „у чијој дубини, притајено, чучи лудило као болесна осетљивост што, истовремено, све у њему надмашава и све око њега надјачава.“ „Све људе трагично велике ствара извесна болесна осетљивост. Буди сигуран у то и знај да је свака величина смртника само болест.“ [16] Ахавово лудило, споља прикривено рационалношћу и практичним способностима, „... само се згрчило дубоко негде“, јер, „људско лудило је често вешта и као мачка препредена ствар. Када ви мислите да је побегло, оно се можда само преобразило у још финији облик“

[17]

. Управо та притајена, скривена ирационалност, срж је свих импулса који Ахаву дају снагу. „Ахав, са том једном сврхом, сада има хиљаду пута више снаге него што је икада као здрав могао уложити у ма коју паметну ствар“.

[18]

Као капетан - прототип управљача, он руководи бродом сасвим рационално, вешто и убедљиво. Његов спољашњи позив и циљ лова на китове - стицање добити од китовог уља, сав је практичан, објашњив, наизглед нормалан. Али прави, дубински порив који се претвара у страсни осветнички лов, разоткрива лудило. „... Сва су моја средства здрава, мој повод и циљ су луди.“ [19]

- лајтмотив је који описује суштинску природу индивидуалног Ахавовог стремљења, баш као и самог капитализма као система који из овог типа личности израста и који се на овај тип личности ослања. Када Делез и Гатари кажу: „Све је у капитализму рационално, осим самог капитализма“

[20]

то је само ехо речи која, скривено, одјекују срцем капетана Ахава.

У моћним монолозима, треперавим од патетике, у речима где се меша библијско и драмско, Ахав се, испод разумне разборитости и вештина којима влада, на моменте разоткрива и као нестваран и као надстваран - као махнито биће, понесено самим собом, страшно и претеће, као Луцифер сам. Јер, шта је прави циљ овог лудила? Осветити се киту? Нипошто, јер кит, доживљаван од Ахава као «зла неман», само је приказа, маска. «Сви видљиви предмети су, човече, само маска од картона» објашњава Ахав, где «..нека непозната, али разборита ствар уобличава црте иза бесловесне маске», «...Како ухапшеник може да изађе напоље, сем ако пробије зид? За мене је Бели кит тај зид, постављен близу мене. Понекад мислим да нема ничег са оне стране.. Он ми задаје посла, претрпава ме; ја видим у њему одвратну снагу, са несхватљивом злобом која прожима. Та несхватљива снага је оно главно што мрзим; и био Бели кит посредник или

господар, ја хоћу да искалим ту мржњу на њему.; немој, човече, мени да говориш о оскрвнућу; ја бих и сунце ударио када би ме оно увредило.» [\[21\]](#)

Поразити кита, за Ахава ношеног делиричном самообманом што сагорева у илузији да је Моби Дик оличење зла, заправо је порив да се порази свет, сва творевина, па и сам Творац иза ње. «Шта је то, каква ли је то безимена, непроницљива, неземаљска ствар? Какав је то обмањиви, скривени газда и господар и свирепи немилосрдни цар што мени командује да ја, супротно сваком природном љубавном осећају и чежњи, терам даље, и гурам себе, и стискам себе непрекидно... Је ли Ахав Ахав? Јесам ли то ја, господине? Јел` сам то ја, или Бог, или ко, што диже ову руку?»

Самообмањено и саможиво човекобоштво, антропоцентризам убеђен да је сам свој господар, у овим речима доживљава халуцинантни врхунац. Проналазећи у тварном свету, у природи самој, библијског Левијатана и потом прогонећи га са страсном мржњом, тај човек не примећује да Левијатан поступно постаје – он сам. Суверен и самоуверен, безбожан а Богу налик, који се одважно уздиже преко замисливог, све даље и даље, у бескрај, ношен фаустовским жаром.» Према теби се котљам, ките, што све разараш, али не побеђујеш; до краја ћу се носити са тобом; из сред среде самога пакла јурнућу да те прободем...» [\[22\]](#) А потом следи – суноврат. Ко се мача лаћа, од мача и страда. И харпун, са којим је Ахав убојито руковао, постаје средство његове пропасти. Заплевши се око његовог врата, конопац харпуна заривеног на китови хрбат одвлачи Ахава у морске дубине, у бездан.

Печат капетана Ахава

Према садржају његовог профила на «Фејсбуку», али и према изјавама у многим интервјуима датим још уочи или током победничке председничке кампање, Мелвилов «Моби Дик» је (уз Тони Морисонову «Соломонову песму») омиљена књига преседника Барака Обаме. То буди питања: како је, заправо, Обама разумео Мелвилов роман; и да ли о њему бар мало помишља док шаље нове, додатне трупе у гротло авганистанског сукоба који само доприносе даљој ескалацији рата са терористима, без наде у крајњи успех и трајније решење проблема?

Јер, када би психологију капетана Ахава препознавали само у реваншистичком ресентману Буша Јуниора чијим се уклањењем уклања и проблем, ствар би била одвећ лака и једноставна. Међутим, Ахав је само литерарно предимензионирани и до екстрема

доведени један духовно-психолошки тип који стоји у самом темељу модерне цивилизације. У бројним видовима различитог интензитета и варијетета, импулс који креира и покреће капетана Ахава, уз пут се мењајући и преобликујући, опстаје као душевни печат утиснут многим милионима. Загледајмо се мало боље и видећемо га: и у свакодневници, и у ванредним ситуацијама; и код обичних и надпросечних; и код неверника, и скептика, и код ревносно побожних - као дубоко унутра похрањени, духовни вирус који, тињајући, укљештен између тела, инстиката, жеља и маште – утиче на безбројне људске одлуке.

Сабласт капетана Ахава као сенка израста и прати кретање овосветске моћи. Ено је - у управним одборима и берзанским спекулацијама, на приватизационим тендерима, у председничким кампањама и конференцијама за штампу, у војничком покрету и банкарском профиту, у спортском надметању и планском завођењу. Капетан Ахав данас води хуманитарне, невладине организације; капетан Ахав данас одобрава кредитне линије. Капетан Ахав је менаџер нашег времена.... И стратешки консултант и буџетски корисник, и делилац и добитник престижних глобалних награда. Капетан Ахав и извештава и уређује глобалне медије; капетан Ахав, тај старији брат ујка Сема, командује НАТО пактом и, са друге стране, залаже се за нове, неминовне атланске интеграције. Капетан Ахав је *self made man*, свој човек, створење нове генерације, личност посебног кова која сама кује своју срећу. И либерал и тоталитариста, и анархиста и бирократа, и мачо и феминиста, увек хомоеротичан, јогунаст, самоизабран....Капетан Ахав је еманципација у свом резултату, ружна и неадекватна у односу на жељену додуше, али свеједно, величанствена - чак и када је саката и напаћена у свом мономанијакалном прегнућу. Управо такав, капетан Ахав те жели («I Want You», рекао би Ујка Сем). Јер, када будеш «свој», постаћеш као он.

Такав капетан Ахав увек пронађе свог Моби Дика, пројектујући га из самог себе. Не треба због тога пуно бринути: морска неман може да се угледа у Бин Ладену или у било коме другом «негативцу». Но, то нимало не значи да је Бин Ладен Моби Дик, већ да је, својим изгледом оријенталног «другог», аскетског фанатика и својеврсне бајковите реинкарнације «Старца са планине» као антипода модерног света, само добро изабрани предложак за пројекције. Пројекције у којима се фацинација, страх од егзотичног «другог» и тајна наркофилска опсесија асасинским удружењем која у терористичкој детонацији види оргазмичко мешање ероса и танатоса недостижно ономоћалом духу постмодерног самозадовољства, мешају са жудњом ка профиту са макових и нафтних поља. Док је стварни Бин Ладен, заправо, у много чему исти као и они. Он у Западу види побеснелу неман, Белог кита који га својом моћи провоцира и кога треба уништити. Безбожан изнутра а заслепљен ритуалима који га чине «Богу налик» и утврђују у преданости напорима за изградњу универзалног калифата, у делима где се стапа страсна мржња, самоувереност и жудња за господарењем, Бин Ладен је, из другог културног круга, агарјански, исмаилићански – капетан Ахав, а цео свет позорница сукоба две тиранске воље које, обе, једна у другој, виде великог морску неман којој је

потребно задати судбоносни ударац харпуном и уништити је.

У оба случаја, харпунски конопац је већ обмотан око врата тиранског капетана, и полако се, попут омче, сужава, повлачећи га наниже, у дубине. У Бин Ладеновом случају, то је сила ватрене моћи коју је изазвао и пробудио, и од које се скрива у пећини као земаљској утроби где, попут каквог лажног пророка, агарјанског Јоне, у свом ревновању још добија и неку прилику за кајање. У случају западног, пуританског Ахава, харпунов конопац који свезује није рат против терора већ капитализам сам, један сурово изграђени систем што је у жудњи за згртањем добити прекорачио све границе и који, заслепљен, не уме да се промени, преиспита, поднесе жртвени терет или одустане - већ срља по старом, напред, све даље и све дубље, у овај касни, можда за њега већ и прекасни сат...

[1] Према Кисинџер Хенри, *Дипломатија 1*, Верзал прес, Београд, 1999, стр.20

[2] За детаљан приказ републиканског унилатерализма у 21. веку видети Ђурковић Миша, *Нови амерички унулатарализам*, Међународни проблеми, вол. 60, бр. 2-3, ИМПП, Београд, 2008, стр. 226-256

[3] Исто, стр 32

[4] Тако га рецимо дефинише Френисис Фукујама у „Neoconservative Moment“, у *National Interest*, Winter, 2004

[5] Ради се о парафрази поклича «Сетите се Алама» уз који су тексашки устаници, предвођени Хјустоном, победили мексичке трупе генерала Санта Ане, осветили погинуле браниоце Алама на челу Боувијем и Крокетом и тако извојевали независност Тексаса - што је један од кључних конститутивних епских момената америчког патриотизма.

[6] Паркс Бемфорд Хенри, *Историја САД*, Рад, Београд, 1985, стр. 534

[7] САД су, додуше, мировним уговором потписаним у Паризу купиле Филипине од Шпаније за 20 милиона долара, и то из простог разлога што га још нису физички освојиле тако да је њихов откуп од поражене Шпаније сматран мањим издатком него што би то војно освајање Фиипина изискивало.

[8] Мелвил Херман, *Моби Дик*, Рад, Београд, 1954, стр. 17

[9] Мелвил на једном месту у роману каже како систематизовано излагање о киту и његовој широкој врсти није посао лакши од класификације састојака хаоса.

[10] Символика преживљавања бродоломника плутањем на мртвачком ковчегу код Мелвила има хришћанску конотацију, алегоријски указујући на антиномију васкрсења – предмет намењен смрти спасава од погибије, смрћу даровавши живот.

[11] Историјски краљ Ахаб учесник је неодлучене битке израелско-сиријске коалиције са Асирцима код Каркара (853. пре Христа). Према Старом Завету, три године касније погинуо је погођен стрелом на источној обали Јордана. Био ожењен са феничанском принцезом и у његовој престоници у Самарији цветали су култови каанитског многобоштва протежирани од стране његове супруге. Јевреји су његову погибију видели као казну за отпадништво коју је предсказао пророк Илија.

[12] Старбак је име старе квекерске породице на острву Нантукент, месту на коме се у 19. веку налазило главно америчко пристаниште за китоловце. Занимљиво је да је позната мултинационална копорација «Старбакс» добила име баш по лицу Ахавовог заменика из «Моби Дика», након што је име «Пиквод» (Ахавов брод) одбачено од стране једног од оснивача овог ланца кафеа.

[13] Како каже отац Јавор у проповеди у осмој глави књиге. Види Мелвил Херман, *Моби Дик*, Рад, Београд, 1954, стр. 58

[\[14\]](#) Исто, стр. 63

[\[15\]](#) Исто стр. 100

[\[16\]](#) Исто.

[\[17\]](#) Исто, стр. 215

[\[18\]](#) Исто.

[\[19\]](#) Исто, стр. 216

[\[20\]](#) Делез- Гватари, *Capitalism: A Very Special Delirium*, *Chaosophy* (ed. Sylvere Lothringer),

[\[21\]](#) Мелвил Херман, *Моби Дик*, Рад, Београд, 1954, стр.191

[\[22\]](#) Исто, стр. 653